

ELŐSZÓ

Nyelvész vagyok, főleg nyelvhasználati és mondatszerkesztési kérdésekkel foglalkozom, az Újvidéki Egyetemen hangtant és mondatant tanítok. Néhány könyvem, számos tanulmányom és rengeteg cikkem jelent meg nyelvészeti kérdésekről. Különösen a szavak élete érdekel, hogy a szemünk előtt születnek meg, változnak, átalakulnak. Azt figyelem már jó néhány éve, hogy a nyelvben folyamatos az újulás. Megpróbálok feltárni azokat a törvényszerűségeket, amelyek szerint a magyar nyelvben új szavak keletkeznek, idegenek honosodnak meg, régi szavak újulnak meg, és fedezetük lesz a nyelvhasználatban. Ezekről a kérdésekről rendszeresen cikkezem az Újvidéken megjelenő Magyar Szó napilap Kilátó című kulturális mellékletének Szófigyelő rovatában.

Különös figyelemmel kísérem az analógiának, a hasonló felépítésű képződményekhez való alkalmazkodásnak a szavak létrejöttében való szerepét. Gyakran ugyanis ez szolgál magyarázatul arra, hogy miért éppen ebben vagy abban az alakban öltönek testet bizonyos szavak. Másrészt az analogikus képződmények könnyebben beilleszkednek a szókészletbe, hiszen már vannak társaik benne, amelyekhez csatlakozhatnak. Cikemben gyakran kitérek arra, hogy a vizsgált szó mint fogalomjelölő mely szavak társaságába illeszthető, noha esetleg még szokatlanak tűnik.

Más nyelvekhez hasonlóan a magyar is olykor úgy oldja meg lexikai problémáit, hogy más nyelvből vesz át valamilyen kész szót vagy kifejezést. Ez kényelmes útnak számít, olykor szinte elkerülhetetlen, de nem mindig célravezető. Amikor az idegen szónak semmiféle magyar megfelelője nincsen, indokolt lehet az átvétel. Természetesen azt is figyelembe kell venni, hogy az idegen szónak a hangzása és a kulturális háttere néha jelentősebben eltér attól, ami a magyar nyelvben szokásos. Ilyenkor arra kell törekedni, hogy idomuljon a magyar szókincs meglévő elemeihez, és így alkalmassá váljék arra, hogy idővel jövevényező legyen belőle.

Olykor az is megtörténik, hogy a nyelv nem is veszi át az idegen szót vagy kifejezést, hanem tükörszót vagy tükörfelfejezést alkot a mintájára. Ilyenek napjainkban is létrejönnek, de elterjedésük már kevésbé megy olyan könnyen, mint a XIX. században a német hatásra keletkezett tükörszavaké. Ezenkívül számos egyéb sajátos jelenség is felhívom cikkeimben a figyelmet, például arra, hogy

az idegen szó néha csak hangzásában hagy nyomot a nyelvben, hatására ugyanis a nyelvnek már meglévő eleme gazdagodik az illető idegen szó jelentésével.

Ebbe a szótárszerű válogatásba többnyire azok a cikkeim kerültek bele, amelyekben új fogalmakkal és jelölőjükkal foglalkozom. A fogalmakat rendszerint úgy járom körül, hogy az átlagolvasó számára is érthetők legyenek, másrészt a fogalomjelölő szavak használatát különféle beszédhelyzetekben szemléltetem, hogy bizonyos jelentésárnyalataik is kifejezésre jussanak.

Molnár Csikós László